

Поповський Анатолій Михайлович,

доктор філологічних наук, професор, професор кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ м. Дніпро, Україна

ЗАКЛАДАМ ОСВІТИ – ВИСОКУ КУЛЬТУРУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1. Попри всі державотворчі процеси в незалежній Україні питання повнокровного функціонування української мови лишається відкритим і вельми вразливим чинником нинішнього суспільства як у загальнопобтовому вжитку, так і в освітній системі вищих навчальних закладів. У засобах масової інформації час від часу з'являються повідомлення про відвертих і ревних педагогів, прихильників повзучої русифікації не лише в середніх, а й у вищих навчальних закладах. Більше того, культура усного і писемного мовлення працівників вишів лишається ще на рівні успадкованого живучого суржика і в навчальному процесі академічних груп (лекції, семінари, практичні, лабораторні заняття), і позанавчальному зокрема. Від часу проголошення суверенітету й дотепер це питання постійно в полі зору науковців (П. Гриценко, Л. Масенко, І. Фаріон та ін.), письменників (Л. Костенко, А. Погрібний, В. Яворівський, С. Жадан, І. Роздобуцько), діячів культури (В. Білоножко, С. Вакарчук, С. Гіга), педагогів (О. Коноваленко, Л. Ніцой), духовних пастирів, як-от:

«Якщо ми сьогодні воюємо не за гідність людського життя, не за право на життя від зачаття до природної смерті, якщо ми не будемо в Україні культуру життя, не будемо державу життя, то за що ж тоді воюємо? І цей саміт вже у своїй назві дає глибоку відповідь: ми воюємо за життя, за гідність і за перемогу. Ми воюємо за Україну!» – наголосив Глава УГКЦ Патріарх Святослав під час виступу у Києві 10 червня 2023 року на Міжнародному саміті ***«Україна – Життя. Гідність. Перемога»***, присвяченого питанням головних пріоритетів України майбутнього – захисту життя і гідності людини, захисту дітей і сім'ї» [2].

2. Міністерство освіти й науки України, на жаль, і до цих пір страждає на тимчасових і слабочинних очільників, які не відзначалися науковою добродією й спокійно відсиджувалося в своїх кабінетах, не реагуючи на критику журналістів і громадськості. Їхнє реформування призвело до того, що з року в рік скорочується кількість годин у вищих навчальних закладах щодо вивчення державної мови на кшталт ***«Українська мова професійного спілкування»*** (перший семестр для першокурсників, бо, бачте, вони ж це освоїли в середній школі!). То ж як треба розуміти настанови великого французького енциклопедиста, філософа просвітителя XVIII ст. Вольтера про те, що іноземну мову можна вивчити за кілька місяців, ***а рідну – вивчати все життя***. Міністерські чиновники чомусь не враховують того чинника розуміння і засвоєння мовного розмаїття рідної мови у шкільні роки і в студентські – це різне вікове сприйняття широкого спектру законів граматики і багатства художніх

виражальних засобів усталених літературних норм. Адже національна свідомість і світогляд підростаючого покоління формується завдяки мові – найважливішому фіксаторові вікових здобутків людства в усіх галузях науки, техніки, культури тощо. А безпідставне щорічне скорочення кількості годин на опанування державною мовою, вилучення з програми навчання таких курсів, як «Ораторське мистецтво», «Етнографія», «Історія української культури», «Культура мовлення», «Лицарі боротьби за волю й незалежність України» та низки спецкурсів, що поглиблюють культуру мови і патріотичні почуття до Батьківщини не сприяють вихованню високих культурних мовних навичок в усному й писемному мовленні, оскільки сьогоденні першокурсники, зважаючи на масове поширення інфекційного захворювання (ковід 19) та віроломний напад РФ на Україну, мають досить значні прогалини в набутих дистанційним способом навчання знаннях з української мови, української літератури, стилістики, культури мовлення та інших дисциплін.

3. Основи міцного підґрунтя високоморального українського суспільства мусять формуватися в свідомості підростаючого покоління на загальнонавчальних навчально-виховних програмах, вибудованих на творчих здобутках просвітителів України. Націєтворчий процес українства – це вельми тривалий процес духовного й інтелектуального становлення особистості в родинному середовищі, дитячих, середніх, вищих навчальних закладах, трудових колективах, де основним критерієм трансформації й опанування знань мусить бути державна мова. Але одна річ – декларувати статус державної мови, друга – гарантувати й контролювати (а не пускати на самоплин) її повноцінне функціонування і захист від будь-яких зазіхань московитів та доморощених перевертнів. Тож варто завжди пам'ятати настанови тих, хто присвятив життя святим оберегам мови свого народу:

«Рідна мова – це найособистіша і найглибша сфера обстоювання свого «я», коли воно є, своєї особистої і національної гідності. Та річ не тільки в цьому. Річ і в об'єктивній природності, необхідності, доцільності рідних мов та мовного розмаїття в багатонаціональному світі, річ в об'єктивній цінності їх для картини світу, річ у тому, що з умиранням усякої, а особливо розвиненої національної мови, людство назавжди втрачає одну із сторінок своєї духовної історії, стає біднішим і несправедливішим» (Іван Дзюба: 1, с. 147).

«Нещасна, неправдива людина, що добровільно й легко зрікається рідної мови; щаслива, праведна людина, що в радості й горі будує слово своєї землі. Нещасні, прокляті батько й мати, що сплоджують перевертнів; щасливий, непереможний народ, що породжує своїх захисників і оборонців» (Борис Харчук: 1, с. 149).

«Знання рідної мови визначає багатство, широчінь інтелектуальних і естетичних інтересів особистості. Той, хто не знає рідної материнської мови або цурається її, сам засуджує себе на злиденність душі, стає безбатченком» (Василь Сухомлинський: 1, с. 196).

4. У дійсності сучасного сьогодення поки що не маємо тісного взаємозв'язку культурно-мовного впливу на широкий загал українського суспільства. Якщо в освітніх закладах хоч за куцими навчальними програмами прищеплюється мовно-літературна норма, то в засобах масової інформації – телебаченні, радіомовленні, періодичній пресі – питання мовної культури скотилося до рівня байдужого самоплину в продукуванні нецензурщини, вульгаризмів, засилля іншомовних слів, калькування, мовних покручів тощо. Чи варта щоденна культивация Вадимом Міським фейків, які починаються і закінчуються «русьскоязычним матьорим матюччям», що вже заповонило в спілкуванні підрастаюче покоління?! То цілком закономірно постає питання: «А хіба потрібне таке настирливе нав'язування іншомовного слова *фейк*, коли в українській мові є достеменно зрозумілий синонімічний ряд слів для всіх верств нашого населення – *брехня, вигадка, вимисел, витівка, неправда, чутки* та ін.». Тож у радіо- і телемовленні треба дотримуватися міри і бережного ставлення до своєї мови, бо, як кажуть тверезомислячі поляки, що занадто, то не здраво.

5. Байдужість до культури в усному й писемному мовленні сприяє засміченню мови, порушенню усталених лексичних і граматичних літературних норм як у приватному спілкуванні, так і в засобах масової інформації, які зобов'язані демонструвати зразки високої мовної культури, а не популяризувати матюччя, словесну зеківщину на зразок *блін, кльово, чувак, обалденно, хавать*; культивувати замість власних загальновідомих слів іншомовні запозичення *креативно, кейси, маніторити, донатити, логістика, месендж, дискурс* та ін. або, нехтуючи наявним семантичним багатством української синоніміки, насаджувати активно такі експресивно-мовні одиниці, як *круто!* Унаслідок чого така *мовна крутизна* в засобах масової інформації скочується до деградації значення слова й культивує такі алогічні покручі, як-от: «Універсальна літня зачіска, яка пасує всім: Блейк Лайвлі *показала крутий приклад*» замість *подала зразок гарної, елегантною, чарівної зачіски* тощо.

6. Отже, до питання мовної культури Міністерство освіти і науки мусить постійно привертати особливу увагу в усіх освітніх закладах, забезпечуючи їх відповідно до вікових категорій (дитячий садок, школа, технікуми, училища, вищі навчальні заклади) ґрунтовними навчальними програмами і посібниками з достатньою кількістю годин для опанування української мови, ораторського мистецтва, декламування та спецкурсів. Реалізовувати цю важливу вимогу сучасного суспільства мають високоерудовані фахівці освітніх закладів і засобів масової інформації, очищаючи свої колективи від тих, хто не дбає про культуру рідного слова і високий інтелектуальний рівень українства, яке веде жорстоку боротьбу з оскаженілим рашизмом за волю й незалежність своєї Батьківщини.

Література

1. Мово рідна, слово рідне!.. Київ: Веселка, 1989. 282 с.
2. «Якщо ми не будемо в Україні культуру і державу життя – за що ж тоді воюємо?» – Глава УГКЦ. 10.06.2023. URL: <https://rb.gy/ijcii>.